

TOELICHTING BZK BIJ GEANONIMISEERD OVERZICHT APPA-UITKERINGEN IN DE PERIODE 2010 TOT EN MET 2023

Inleiding

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) verstrekke al op verzoek overzichten waarin geanonimiseerd per jaar per ambtsdrager werd weergegeven wat het uitbetaalde bedrag aan uitkering op grond van de Algemene pensioen- en uitkeringswet politieke ambtsdragers (Appa) is en wat de toegekende (maximale) duur van de uitkering is. Bij brief van 25 november 2019¹ heeft de toenmalige minister Knops van BZK de voorzitter van de Tweede Kamer bericht vanaf 2020 zelf elk jaar een geanonimiseerd overzicht naar buiten te brengen. Bijgevoegd overzicht is het vijfde overzicht en ziet op de periode maart 2010 tot en met december 2023.

Dit overzicht heeft betrekking op de uitkeringen van voormalige leden van de Tweede Kamer, van voormalige bewindspersonen (ministers en staatssecretarissen) en van voormalige burgemeesters waarvan de uitvoering van de Appa-uitkeringen de verantwoordelijkheid is van de minister van BZK (waarnemend burgemeesters en herindelings-burgemeesters).

Zoals gezegd en in genoemde brief is toegelicht, is het overzicht geanonimiseerd. Dat wil bijvoorbeeld ook zeggen dat kamerlid 60 "duur" en kamerlid 60 "hoogte" niet dezelfde zijn.

In het overzicht zijn alle personen opgenomen die een uitkeringsrecht hebben; dus ook als dit recht in het geheel niet tot uitbetaling is gekomen. Dit wordt nader toegelicht onder "Verschil "uitkeringsrecht" en "(betaalde) uitkering".

Het overzicht bestaat uit drie bestanden.

Het eerste bestand geeft algemene informatie. Opgesomd worden per categorie (burgemeesters, Kamerleden, bewindspersonen) per jaar:

- de totaalbedragen,
- het aantal personen dat een recht op uitkering heeft (al dan niet vanwege nieuwe inkomsten tot nihil verminderd),
- het gemiddelde bedrag per jaar en per maand,
- het aantal nieuwe toekenningen,
- het aantal beëindigde rechten en
- het aantal uitkeringsgerechtigden aan wie dat jaar geen uitkering is uitbetaald vanwege hun nieuwe inkomsten.

Het tweede bestand geeft voor de drie categorieën per persoon het aantal jaren, maanden en dagen van de totale, hem of haar toegekende uitkeringsduur. Dit is het uitkeringsrecht. Deze duur geeft de periode weer voor hoelang het vangnet er is voor betrokkene; of deze nu tot uitkering komt of (door nieuwe inkomsten) niet.

Het derde bestand geeft per jaar weer welk bedrag aan de betrokkene daadwerkelijk is uitbetaald.

Het overzicht wordt aangeboden vanaf maart 2010, omdat vanaf die datum de zogenaamde Dijkstalwetgeving is ingevoerd. Op basis daarvan is een duidelijke scheiding aangebracht in de rechtspositionele aanspraken van politieke ambtsdragers. Per die datum is bijvoorbeeld de sollicitatieplicht ingevoerd en is de eerste versobering voor de uitkeringsduur toegepast. Ook kunnen uit een meerjarige presentatie beter trends worden afgelezen.

¹ Kamerstukken II 2019/20, 28 478, nr. 80.
https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2019Z23153&did=2019D47964

Achtergrondinformatie bij een aantal aspecten van de in de overzichten gegeven cijfers

Uitkering, niet wachtgeld

Hoewel in de volksmond en in de media regelmatig gezegd wordt dat politieke ambtsdragers wachtgeld ontvangen, komt de term "wachtgeld" niet voor in de Appa. Politieke ambtsdragers moeten bovendien op grond van de sollicitatieplicht tijdens de uitkeringsperiode zelf actief op zoek naar een betaalde baan. In de wet wordt gesproken van een uitkering. Om deze reden wordt hier ook de term "uitkering" gehanteerd.

Uitkeringsduur

De uitkeringsduur is afhankelijk van het aantal dienstjaren in een Appa-functie (niet alleen als lid van de Tweede Kamer of bewindspersoon maar ook bijvoorbeeld als burgemeester of gedeputeerde of waterschapsvoorzitter). Raadsleden hebben bijvoorbeeld geen recht op een Appa-uitkering, dus tijd als raadslid telt niet mee als diensttijd in een Appa-functie.

De toegekende en in het tweede bestand van dit overzicht opgenomen uitkeringsduur is een maximumduur. Die duur geeft de periode weer voor hoelang het vangnet er is voor betrokkene.

Verschil "uitkeringsrecht" en "(betaalde) uitkering".

In het overzicht wordt verschil gemaakt tussen uitkeringsrecht en uitkering. Aan iedere Appa-gerechtigde wordt een uitkeringsrecht toegekend voor een bepaalde uitkeringsduur. Dat recht geldt voor betrokkene tot een op basis van de Appa vastgestelde einddatum. Deze duur geeft de periode weer voor hoelang het vangnet er is voor betrokkene. Deze periode wordt weergegeven in het tweede bestand.

Vervolgens wordt weergegeven (in het derde bestand) welk bedrag daadwerkelijk aan de betrokkene is uitbetaald. Dat wordt de uitkering genoemd.

Als betrokkene gedurende zijn uitkeringsduur geen nieuwe inkomsten genereert, ontvangt hij de maximale uitkering, zijnde gedurende het gehele uitkeringsrecht elke maand het bedrag van de maandelijkse uitkering. Zodra er nieuwe inkomsten met de uitkering worden verrekend, neemt gedurende het uitkeringsrecht de hoogte van de uitkering af. Het kan zijn dat betrokkene zoveel nieuwe inkomsten genereert dat er geen uitkering wordt betaald (tot nihil wordt verminderd). In dat geval wordt de uitkering weliswaar niet betaald, maar blijft het uitkeringsrecht wel bestaan; tot genoemde einddatum. Mocht betrokkene deze inkomsten voor die genoemde einddatum geheel of gedeeltelijk weer verliezen, dan ontvangt hij vanaf dat moment weer uitkering. Dit systeem van verrekening blijft gelden gedurende de gehele periode tot genoemde einddatum. Bij eventuele nieuwe inkomsten wordt deze duur niet opgeschort of verlengd.

Maar, zoals ook blijkt uit het document met de trends, betekent het feit dat een uitkering wordt toegekend voor een bepaalde uitkeringsduur, dus niet automatisch dat betrokkene dit bedrag ook daadwerkelijk in zijn geheel uitgekeerd krijgt. Veel Appa-uitkeringsgerechtigden verlagen het uitkeringsbedrag geheel of gedeeltelijk gedurende de duur van hun vangnet.

Grote schommelingen in totaalbedragen

De in het overzicht opgenomen totaalbedragen aan betaalde uitkeringen per jaar zijn afhankelijk van de instroom, en die instroom is in een jaar natuurlijk groter na een verkiezing of kabinetswisseling.

Uit het eerste bestand ("Aantal nieuwe toekenningen") komt dan ook bijvoorbeeld naar voren dat er veel Kamerleden zijn ingestroomd als gevolg van de verkiezingen in 2010

(60), 2012 (50), 2017 (81), 2021 (69) en 2023 (77). Een ander voorbeeld is de grote instroom in 2019 van burgemeesters (53). Die is te verklaren door het grote aantal herindelingen dat per 1 januari 2019 tot stand is gebracht. In 2022 was er een grote instroom van voormalige bewindspersonen; een direct gevolg van het einde van het (demissionaire) kabinet Rutte-III in januari 2022.

Een nieuwe betaalde functie heeft geen invloed op de toegekende uitkeringsduur. De uitkeringsduur wordt in dat geval niet opgeschort of verlengd. Nieuwe inkomsten hebben echter wel invloed op de hoogte van de uitkering want de nieuwe inkomsten komen voor verrekening in aanmerking. Door deze verrekening kan de uitkering in mindere mate of zelfs helemaal niet meer tot uitbetaling komen (deze laatste categorie wordt in het eerste bestand aangeduid met "Aantal met uitkering op nihil"). In het overzicht zijn in het derde bestand de bedragen opgenomen die daadwerkelijk zijn uitbetaald. De nieuwe inkomsten zijn dus ook een factor die de hoogte van de totaalbedragen per jaar beïnvloeden.

Van de 14 voormalige bewindspersonen die in 2022 een recht op uitkering is toegekend, zijn er 3 (21%) die hun uitkering op nihil hielden, is er 1 (7%) die vrijwel nihil was (€2.728,74 aan uitkering in dat jaar), zijn er 6 (43%) anderen die zodanige nieuwe inkomsten hebben gegenereerd dat er een lager bedrag aan uitkering is uitbetaald en zijn er 4 (29%) aan wie in 2022 de volle uitkering is betaald.

Het "Aantal beëindigingen (obv recht)" in het eerste bestand geeft aan in hoeveel gevallen de uitkeringsduur is afgelopen in een bepaald jaar.

Sollicitatieplicht

Met ingang van 2010 geldt een sollicitatieplicht. Indien en voor zover een Appa-uitkering daadwerkelijk tot uitbetaling komt, gaat deze sollicitatieplicht in vanaf drie maanden na het aftreden of het ontslag.

Gedurende de eerste drie maanden na het aftreden geldt de plicht nog niet omdat politieke ambtsdragers in tegenstelling tot (overheids)werknemers geen opzegtermijn kennen. Die periode van drie maanden kan nodig zijn voor het laten bezinken van een plotseling vertrek uit de politiek, maar dat geldt lang niet voor iedereen. De praktijk van de afgelopen jaren leert dat politieke ambtsdragers vaak al eerder dan na drie maanden zelf (willen) beginnen met zoeken naar betaalde inkomsten.

Na drie maanden is er een verplicht intakegesprek bij een re-integratiebedrijf. Samen met het re-integratiebedrijf moet een re-integratieplan worden opgesteld waarin concrete re-integratieactiviteiten zijn opgenomen. Er is gedurende de uitbetaling van de uitkering minstens elke drie maanden een evaluatie van het re-integratieplan.

De geboden begeleiding blijkt behulpzaam door het bieden van perspectief, structuur en manieren om te komen tot een herstart na het vaak plotselinge vertrek uit de politiek.

Er is sprake van een succesvolle re-integratie als er geen uitkering meer wordt uitbetaald; als de hele uitkering door nieuwe inkomsten op nihil is gesteld. Voor de Appa wordt namelijk gekeken naar de hoogte van de inkomsten, niet naar het aantal gewerkte uren. Voor alle uitkeringsgerechtigden geldt de verplichting (net als bij (overheids)werknemers) om passende arbeid te aanvaarden.

Uit het overzicht kan ook worden opgemaakt dat de hoogte van de uitkering van een individu door de jaren heen schommelingen kent. Vaak is dat vanwege beëindiging van die nieuwe inkomsten tijdens de uitkering; om wat voor reden dan ook. In dat geval valt betrokkene weer geheel of gedeeltelijk terug op het vangnet van de Appa-uitkering; totdat betrokkene de uitkering weer tot nihil weet terug te brengen door nieuwe inkomsten en zolang er uitkeringsduur resteert.